

PRIZADEVANJA ZA ČISTO NOTRANJSKO REKO

France H a b e *

Ko sta se pred nekako 20 leti naselili v Ilirski Bistrici tovarna lesonitnih plošč Lesonit in Tovarna organskih kislin (TOK), je začela Notranjska Reka (Reka) umirati. Tema dvema onesnaževalcema so se od takrat dalje pridružili še Avtopodjetje Transport, Komunalno gradbeno podjetje in Hmezad Kmetijstvo. Tako je od Ilirske Bistrice dalje postajalo življenje ob reki neznosno. K onesnaževanju v širšem prostoru matičnega krasa pa prispevajo tudi številni najraznovrstnejši odpadki, ki jih ljudje odmetavajo v jame in se podzemno vsa ta nesnaga odceja v Reko. Kot je znano, povzroča ta smrad, združen z ogromnimi rjavimi penami, skoraj nemogoč obisk v Škocjanskih jamah. Vemo, da dobiva zato problem mednarodni značaj, saj se je naša država po osimskem sporazumu zavezala sanirati Reko, ker zajemajo te vode v devinskih virih za pitje.

Problem sanacije voda Reke so poskusili reševati po upravno-politični liniji, po liniji Zveze društev za varstvo okolja Slovenije in po jamarski liniji.

Tako je prišlo leta 1976 do sklenitve družbenega dogovora o izvajanju ukrepov za sanacijo Reke. Dogovor so poleg IS skupščine SR Slovenije podpisali še: Območna vodna skupnost Primorske, Zveza vodnih skupnosti Slovenije, skupščina občine Ilirske Bistrice in vse delovne organizacije v Ilirski občini, ki znatneje onesnažujejo Reko, predvsem Lesonit, Tovarna organskih kislin, Transport Ilirska Bistrica, Komunalno gradbeno podjetje in Hmezad — TOZD Kmetijstvo. Ustanovljena je bila tudi temeljna vodna skupnost Ilirska Bistrica, ki naj bi prevzela funkcijo nadzora nad izvajanjem dogovora. Družbeni dogovor pa je ostal le na papirju. Startje na vodah Reke je ostalo še dalje tako, kot pred desetimi leti. Tako stanje je vzpodbudilo Zvezo društev za varstvo okolja Slovenije, da je vložila 1981. leta na Javno tožilstvo SRS prijavo zaradi onesnaževanja Reke in uničevanja človekovega življenjskega okolja. Tudi ta poteza ni rodila uspeha: Javno tožilstvo je napotilo Zvezo društev za varstvo okolja na pristojno Temeljno javno tožilstvo v Kopru. Voda pa je tekla še vedno kot kalni odvodni kanal.

Prav zaradi takega obupnega stanja je TOZD Hoteli in gostinstvo Sežana, ki upravlja Škocjanske jame v povezavi s Komisijo za zaščito krasa pri Mednarodni speleološki uniji, ob praznovanju 160-letnice turističnih Škocjanskih jam, pripravila simpo-

* Dr., višji znanstv. sodelav., Vojkova 2, 66230 Postojna, YU

zija pod geslom »Zaščita krasa« v času od 7. do 9. oktobra 1982. Ob udeležbi speleologov in turističnih delavcev iz številnih evropskih dežel je bil na simpoziju dan poseben poudarek problemu sanacije Reke in s tem tudi Škocjanskih jam. Ob tej priliki je bilo poudarjeno, da mora preje priti do sanacije Reke, preden bi lahko sprožili postopek za sprejem Škocjanskih jam v seznam svetovne kulturne dediščine pri UNESCO.

Problem sanacije Reke je postal ob vedno večjem protestu prebivalcev Vremske doline in vse slovenske javnosti političen. To je dalo povod, da je sredi 1983. leta prišlo do podpisa drugega družbenega dogovora o sanaciji Reke. Po tem dogovoru naj se poskrbi za obogatitev vodá Reke z zgraditvijo akumulacij, za čiščenje odpadnih voda pri onesnaževalcih in za skupno čistilno napravo v Ilirski Bistrici.

V dogovoru z Zvezo vodnih skupnosti je Kemijski inštitut Borisa Kidriča v Ljubljani več let spremljal stanje onesnaženosti voda na Reki. Izsledki teh opazovanj so pokazali, da je stanje voda Reke isto kot leta 1972. V sklepih sestanka oktobra 1983, na katerem so sodelovali tako onesnaževalci kot tudi poborniki za sanacijo Reke, je bilo ponovno poudarjeno, da mora Lesonit čimprej uvesti samo suhi postopek za izdelovanje lesonitnih plošč, Tovarna organskih kislin pa mora postati nosilec nalog in investicij za bodoče akcije pri sanaciji voda Reke. Za izvedbo tega programa bi bili v letu 1984 potrebni pilotski poskusi. Po predvidevanjih bo izvedba sanacije trajala najmanj do leta 1986. Po mnenju Kemijskega inštituta Boris Kidrič bi bila investicija cenejša kot pa prestrukturiranje gospodarstva v Ilirski Bistrici.

Prav ta sestanek pa je vzpodbudil Izvršni svet občine Ilirska Bistrica, da je 23. 3. 1984 sklical podpisnike drugega družbenega dogovora o sanaciji Reke, zastopnike Komiteja za varstvo okolja SRS, Zveze vodnih skupnosti SRS, Jamarske zveze Slovenije, Zveze društev za varstvo okolja Slovenije, Kraške skupnosti za varstvo okolja in Zveze ribiških družin Slovenije.

Na tem sestanku je bilo ugotovljeno, da se je vendar pristopilo k izvajanju sklepov družbenega dogovora. Zastopnik Izvršnega sveta SR Slovenije je poudaril, da Izvršni svet v celoti podpira realizacijo predlaganega programa sanacije Reke. Sprejet je bil dokončni program sanacije voda Reke, ki obsega v

- I. fazi: pripravo in podpis samoupravnega sporazuma za združevanje finančnih sredstev za sanacijo razmer na Reki, ukinitve mokrega postopka pri izdelovanju lesonitnih plošč v Lesonitu v letih 1984 do 1986, izgradnjo akumulacije na Klivniku v letih 1984 do 1986, izvedbo poskusov anaerobnega predčiščenja odpadnih voda Tovarne organskih kislin na pilotski napravi v letu 1984/85,
- II. fazi: izgradnjo naprave za anaerobno predčiščenje v TOKu v letih 1985/86, izgradnjo črpališča in mehničnega čiščenja za skupno čistilno napravo v letu 1985, potrditev optimalne zasnove skupne čistilne naprave na pilotski napravi v letih 1985/86, izgradnjo skupne čistilne naprave v letih 1986/88.

Podpisniki družbenega dogovora se bodo zavzemali za realizacijo celotnega programa sanacije voda Reke v skladu z zastavljenim terminskim planom. Prav tako pa naj se pri nadaljnjih obremenitvah odpadnih voda ugotavlja prisotnost olj in maščob ter se poostri delovanje inšpekcijskih služb. Izvršni svet skupščine občine Ilirska Bistrica se mora maksimalno angažirati za zagotavljanje finančnih sredstev, potrebnih za realiza-

cijo programa sanacije. Delovno organizacijo Tovarne organskih kislin pa še posebej, kot izvajalca poskusov anaerobnega predčiščenja odpadnih voda na pilotski napravi zadolžuje, da na podlagi meritev v letu 1984 dimenzionira svojo čistilno napravo in s tem prevzame vso odgovornost za pravilne odločitve pri izbiri tehnologije čiščenja.

Obenem s sanacijo vodá Reke pa izdeluje TOZD Hoteli in gostinstvo Sežana kot upravljalec Škocjanskih jam načrt za izboljšanje turističnih poti in infrastruktur v tem svetovno znanem jamskem objektu. Računati je, da bodo ti ukrepi zbrisali z zemljevida Slovenije enega najbolj črnih madežev, ki je skoraj četrto stoletja povzročal hudo kri tako prebivalcem Vremske doline kot obiskovalcem Škocjanskih jam.

ASPERATIONS FOR PURE WATER OF THE RIVER NOTRANJSKA REKA

France H a b e

(Summary)

Notranjska Reka, taking its spring under the mountainous massif of Snežnik, excavated at the end of the blind valley more than 5 km long caves, known by immense underground canyons. Because of the industry in Ilirska Bistrica, founded 20 years ago (Lesonit, Factory of Organic Acids) once clear river became a canal of waste waters, belonging to the lowest, fourth class. Thus the show-caves Škocjanske jame are threatened too. All the sanitation attempts remained without success. In the spring of 1984 on public demand and by government support the agreement about sanitation was accepted. In the first phase up to 1986 the financial means for the sanitation, construction of the accumulation Klivnik and introduction of experimental prepurification of the water are provided. In the second phase up to 1988 all the plants for anaerobic waste water treatment and common waste water purification plant in Ilirska Bistrica have to be installed. Thus at least second class water would flow through Škocjanske jame. Only in this way purified Reka will justify the touristic rearrangements in Škocjanske jame.

